

איפה מתחילה המלחמה במאסטיטיס?

נה הכללית וציוד החליבה. כל אחד משני הגורמים האלה משפיע באופן ישר על בריאותם של העטנים וקיימים יחס-גומלין ביניהם. ברצוני לבדוק מה אנו עושים על מנת להבטיח את התנאים המתאימים לפעולה יעילה כל שהיא נגד המאסטיטיס.

היגיאנה כללית

רבים מבין בוקרינו מפרשים מושג זה פירוש „מדעי“ כביכול ורואים בזה ענין, הכרוך ביישום (ביצוע) רפואי וכדומה. בעצם — מה היא היגיאנה? הבה נציץ במילון וממנו נלמד (מילון אבן-שושן): „היגיאנה — תורת הבריאות, החרקים והכללים לשמירת בריאות האדם והציבור ולהשבתתה“. נכון שאנו עוסקים בבקר ולא באדם, אך בנקל נוכל לקבל את ההגדרה הזאת ולייתסה גם לבעלי-חיים אחרים.

„שמירת בריאות האדם“ מהי? במה מתחיל האדם לשמור על בריאותו? בטיפולים רפואיים מסובכים, באלקטרוקארדיאוגרמה כל יומיים, בשימוש יומיומי בתרופות מורכבות ויקרות? או ברחיצת ידיו, בחפיפת שערתו ובניקוי שריו? הלא אלה האחרונים מהווים את היסוד לשמירה על הבריאות, לפני שהאדם פונה לרופא. רק הדברים היסודיים האלה והמובנים מאליהם מצמצמים את ההזדקקות לרופא, ושום רפואה לא תוכל להחליף רחיצת ידיים וניקוי שיניים!

טוב נעשה אם נשכח לרגע קט את המונח המדבר גבוהה „היגיאנה“ ונדבר ב„ניקיון“, פשוטו כמשמעו. המלה „ניקיון“ מפורשת באותו מילון ב„חוסר לכלוך“. ומה אנו עושים כדי לשמור על חוסר ליכלוך במחיצת הפרה, בסביבתה ובכלים הבאים במגע עם פרה זו? נכון שאין די קש ואין הריפוד מושלם; אך אין בקביעת עובדה זו די כדי לפטור אותנו מהדאגה להחזיק את הפרה נקיה. אנו מחפשים פתרונות לבעיות הריפוד ע"י שינויים במבנים, אך כל אלה נמצאים עדיין בתחילתם והמשק נשאר, כמעט ללא יוצא מן הכלל, עם בנייניו הרגילים, וללא יוצא

בעיית המאסטיטיס אינה יורדת מהפרק. בכל פגישת בוקרים, רופאים ווטרינארים ואנשי מקצוע הקשורים בענף עולה המאסטיטיס כנושא מרכזי. מספר מוסדות מטפל בבעיות בריאות העטנים, ואין כוונתי ברשימה זו לנגוע בפעולות השונות הנעשות ע"י מוסדות אלה. ברצון הפעם לבדוק מה עושה המשק, מה עושה הבוקר עצמו למען יצירת התנאים שיאפשרו למוסדות אלה לפעול למען תיקון המצב הקשה השורר במרבית משקיני. אמנם קיימות גישות שונות במוסדות העוסקים במלחמה במאסטיטיס, אך בדבר אחד מאוחדים כולם: אין לצפות לתוצאות חיוביות אלא אם אחזקת העדר והמימשק יבטיחו את התנאים האלמנטאריים שיאפשרו פעולה נגד התפשטות המאסטיטיס.

מבין תנאים יסודיים אלה נראים לי שני תחומים, הדורשים תשומת-לב מיוחדת: ההיגיאנה

לו שטופל בקיטור, אולם בתחנות אחרות לא אושרו הישגים מסוג זה בטיפול התירס. יש עוד צורך בהבהרת גורמים שונים כגון — תחום האופי טימאלי, הלחות, אורך זמן החימום בקיטור, דקות הפתיים, גריסה או מעיכה ועוד. דרוש עדיין מידע נוסף בדבר השינויים שחלים בסוגי הגרגרים השונים בתהליך הטיפול כדי שאפשר יהיה להכריע בדבר התאמתו של התוצר הסופי לתפריט הפיטום.

פיכום

אמנם הושגה התפתחות רבה ב־10-15 השנים האחרונות בשיפור ההזנה בבקר בשר ואפשר לציין גם הישגים חשובים בהגדלת שיעורי ההתרבות ובחיסכון במזון וניצולו היעיל, אולם עוד יארך הזמן עד שרבים מבין הבוקרים יוכלו לסגל לעצמם את כל החידושים במחיצה מעשית וריחוקית. כל אחד חייב לשקול את ההמצאות החדשות מנקודת-ראויה, ולבחון אם הן מתאימות לתנאיו המיוחדים.

תומצת מ„פארמרס דיג'סט“

חוב' אוגוסט. 1966

ע"י י. עצמון

מכונות החליבה הוכנסו אצלנו רק אחרי מלחמת העולם השנייה, למעשה — רק החל משנת 1947, חוץ ממכונות אחדות שהופעלו לפני כן. פרט להולנד, שאף היא החלה רק אחרי מלחמת העולם השנייה במיכון החליבה בקנה מידה רחב, הכניסו הארצות יוצרות החלב העיקריות מכונות חליבה הרבה יותר מוקדם — לפני 40, 50 שנה ואף לפני זה! במשך כ-20 שנה של מיכון החליבה בארץ, הוחלפו מכונות רבות ורובן נמצאות בשימוש לא למעלה מ-10 שנים, ובקיבוצים — אף לא למעלה מ-5-6 שנים. לעומת זאת קיימות עד היום הנהגות בחוץ-לארץ מכונות רבות, המופעלות 20 שנה ויותר. לכן אין לקבוע שדווקא אצלנו הצידוד מיושן. ההיפך הוא הנכון: אין כמעט למצוא ארץ בעולם, בין יצרני החלב העיקריים, שהינה מצוידת בצידוד חליבה כה חדיש כמו ישראל.

לעומת זאת אין לקבוע, לצערי, שהצידוד שלנו פועל תמיד כראוי. יש ליקויים רבים מאוד ואלה, ללא ספק, מהווים גורם רציני במחלות עטין. עובדה היא שסיבת ליקויים אלה אינה ב"התיישנות" הצידוד אלא בחוסר אחזקה נכונה ובחוסר טיפול נאות. הליקויים שנתגלים בבקרה שיגרתית של מדריכי החליבה, רובם המכריע אינו קשור בבלאי נורמאלי של המכונה או בטיב ירוד של המכונה, אלא בטיפול לקוי ובהזנחה גסה. הליקויים המתגלים אחרי קריאת-עזרה דחופה הינם כדי 90% בקירוב תוצאה ישירה של טיפול לא נכון, של זלזול בהוראות אחזקה וניקוי.

לא פעם שאלתי את עצמי: מה הסיבה לזלזול הזה ולהזנחה שאנו עדים במשקים רבים לעיתים כה קרובות? הרי אין לטעון שהמשק חסר-הדרכה הוא; ההדרכה אצלנו היא אינטנסיבית יותר מכל ארץ אחרת! אין גם לטעון שהבוקר שלנו הוא חסר-אינטליגאנציה לעומת הבוקרים שבמדינות הדרום.

תמונה דומה מצטיירת בביצוע החליבה. החליבה הבלתי תקינה היא לא פחות מזיקה ממכונה לקויה. מה טעם יש בחיפוש אחרי שיטות ריפוי עטינים בשעה שפוגעים פעמיים ואף שלש

מן הכלל כמעט רובצות פרותינו בזבל ובבוץ, ביחוד בחודשי החורף; ואפילו בקיץ הפרה הנקייה היא נדירה! מה אנו עושים — בינתיים, עד שייבנו בניינים חדשים שבהם תשמור הפרה עצמה על נקיונה — למען נקיונה? האם אנו משתמשים בכל חומר הריפוד המצוי ומנצלים אותו ניצול תכליתי ביותר? האם אנו מקפידים על ניקוי הסככה במועד, האם אנו מונעים התהוות בוץ בחצר בעקב נזילה בשוקת? האם אנו דואגים לניקוי השטח ולתיקון פני השטח לאחר שהכלים הכבדים הוציאו עם הזבל גם שיכבת עפר? ואצל כמה פרות אנו גוזזים את השיער שעל עטיניהן ועל החלק האחורי של גופן? האם רשאים אנו לדבר על "רחיצת" עטין כשזה מכור סה "שריון" עבה של זבל?

ומה קורה למכונה כשאנו מפעילים אותה על הפרה המזוהמת? מגוחך לדבר על חיטוי גביעים כשאי אפשר להרחיק את הכלוך מפטמות הפה, כשאחרי רחיצה, כביכול, של העטין זורם "מרק" זבל ישר לתוך הגביעים. לא פחות אבסורדי נראה בעיני המאמץ למנוע התפשטות המאסטיטיס כשבתוך צינורות החלב מצטברת שכבה כפולה ומכופלת של ליכלוך שהתהווה מחלב, זבל ומי יודע מה. זהו הדין גם לגבי עמדות החליבה ומיכון החליבה בכלל: רבים מדי המכונים המשוכללים, ואף המפוארים, שהונחו זאף הם מלוכלכים.

כדי שלא תיווצר אי-הבנה, אני חוזר ומדגיש: אין כוונת רשימה זו לזלזל בהיגיאנה ובטיפולם היגיאניים, כפי שמוצעים ע"י מוסדות שונים, העוסקים בבצית המאסטיטיס. כוונתי היא להדגיש את התפלות שבאשלויות בוקרים רבים שלטיפולים אלה יש סיכוי להצלחה, אם כי המשק מזלזל באותם, החוקים והכללים לשמירת הבריאות, החוקים הפשוטים והאלמנטאריים, המשמשים תנאי ראשוני בכל טיפול רציני ומדויק במאסטיטיס.

ציוד החליבה

יש אומרים שהצידוד אצלנו אינו די מודרני ואנו מפגרים כביכול אחרי ארצות אחרות, ולכן יש לראות בכך את אחד הגורמים למאסטיטיס.

ישנם שניים שהם מן היסודיים, ולגבי שניהם קובע הבוקר בלבד, בעל הפרה, אם המצב ישתפר או יורע; (ב) שום גורם מחוץ למשק לא יצליח במלחמה במאסטיס ולא ישיג תוצאות, אם הבוקר עצמו לא ישכיל להבטיח את היסוד המתאים מבחינת ההיגיאנה הכללית, מבחינת אחזקת ציוד החליבה והפעלתו, — יסוד המאפיין שר פעולה רצינית למען הבראת העטינים ומניעת מחלתם בעתיד.

נתחיל להילחם במאסטיס מהיסוד, מהדבר רים הפשוטים: ננקח את הפרה ואת סביבתה, נטפל במכונה כראוי ונחלוב כראוי, ואז יפחת הצורך בטיפולים מסובכים ויקרים ובקריאות לעזרה ראשונה ולהצלת העדר ממחלות העטין.

חי הברון

ה.מ.ב.

פעמים ביום בעטין מחדש? עדיין לא הומצאה מכונה שתשחרר אותנו מהעבודה המקצועית והאחריות בביצוע החליבה; לכן אין לצפות כלל לשיפור המצב כל עוד אנו מזלזלים בעבודת החליבה. האם צריכים אנו להיכנע לגזירה „אין מהלעשות“ והמאסטיס הוא המחיר שאנו מוכנים לשלם עבור אייכולתנו להסדיר את כוח העבודה המקצועי?

סיכום

ציינתי שניים מתוך תחומי פעולותינו היום-יומיות, אשר להם קשר הדוק עם בריאות העטינים. אני מצהיר כי תחומים אלה הם היחידים הקובעים את בריאות העטינים, אך שתי עובדות אפשר לציין: (א) מתוך כל הגורמים הרבים והמגוונים, הידועים ושטרם נודעו לנו —

מאסטיס עלול להחל אף בעגלות

בוקרים רבים מופתעים מדי פעם כשנתקלים ברבע עטין מנוון לחלוטין במבכירה שזה עתה המליטה. כשקורה דבר כזה, הרי יש מקום לסברה שגם זה התארע בתקופת גדילתה של העגלה ועד להמלטתה. מתקבל מאוד על הדעת שהגורם העיקרי והשכיח ביותר לתקלה זו — יניקה הדדית בין העגלות. גם הדבקה במאסטיס עלולה להיגרם בדרך זו, כשפיה של העגלה היונקת מוזהם בחלב־הגמעה נגוע. לדעתם של חוקרי מארילנד (ארה"ב), אין להגמיע בשום פנים עגלות בחלב נגוע־מאסטיס. כן יש להקפיד על כך שהעגלות תוחזקנה בתקופת היינקות בתאים אינדיבידואליים. כשקורה וגם עגלות שלאחר תקופת היינקות מתחילות לינוק, מוטב להוציא את אלה מהעדר כליל.

שחת טחונה לבני־בקר רכים

באוניברסיטת וושינגטון מצאו שתוספת שחת טחונה בתפריט המזון של עגלות רכות מזרזת את הגדילה ומגדילה את תוספת המשקל. הניסוי נערך ב־4 תפריטי מזון שעיקרם — תערובת סטארטר וחלב מלא. שני תפריטים הכילו שחת קצוצה לבחירה וצריכה חופשית; בתפריט שלישי המירו 20% מהתערובת המרוכות בשחת טחונה; התפריט הרביעי היה ללא שחת. העגלות שאכלו את התפריט עם שחת טחונה — קצב גדילתן הוחש וכן כרסן התפתחה יותר מהר.

בניסויים אלה הוברר עוד שקצב התפתחות הכרס הגיע למסקנה שהמרת 20% מהסטארטר (מ"מ) בשחת שבוטת. ווארדייק, שניהל את הניסויים האלה, הגיע למסקנה שהמרת 20% מהסטארטר (מ"מ) בשחת טחונה, עשויה להשביח במידה רבה את תפריט המזון של בני־בקר רכים וכן אפשר יהיה בדרך זו להצליח בגמילה מוקדמת, דבר שיחסוך עבודה וחלב.

אצות־חיים — מספוא לבקר?

מדעני משק החלב באוניברסיטת פאנסילבאניה מבקשים דרכים להכשיר את אצות חיים האדומות, עשירות החלבון, כמזון טעים לבקר. אצות אלה מכילות, בחומר היבש שלהן, 27% חלבון כללי, לעומת 12% חלבון ברוב סוגי המספוא הגס, המוגשים לבקר. ד"ר פאטון סבור שהבקר יצליח לעכל טוב מספוא זה, כשם שהוא מסוגל לעכל כל חומר צמחי, עקב היותו בעל־חיים מעלה־גירה. ד"ר פאטון וחבריו מניחים שיהיה הכרח להיזקק למקור זה של מספוא לבקר, כיוון שאוכלוסיית העולם מתרבה בקצב מהיר ומקורות האספקה הלוכדים ומצטמצמים. באופן מיוחד עלולה להיפגע אוכלוסיית העולם המערבית, אצלה מאכלי החלב והבשר מהווים חלק נכבד ביותר בתפריט המזון.

אצות אדומות מצויות בכמויות עצומות על שפת הים בדרומה של קליפורניה ובמדינות הדרום־מזרחיות; צמח זה מכסה את מיהחוף בארצות־הברית מדי שנה בשנה.